

КОМПЛЕКСНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ • 10 КЛАС

ТЕМА 7

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Уроки 33-40

Розгорнуті конспекти • хронологія • таблиці • поняття •
практичні заняття № 7-8 • тематичне оцінювання • відповіді для
викладача

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Структура теми

Зміст теми. За календарним плануванням тема 7 охоплює вісім уроків. Перші чотири присвячені Другій світовій війні: її причинам і періодизації, дипломатії, антигітлерівській коаліції, окупаційному режиму, руху Опору, Голокосту, завершенню війни, міжнародним судовим процесам і наслідкам. Наступні уроки розглядають науку, техніку та культуру міжвоєнного періоду, після чого проводяться практичне заняття № 8 та тематичне оцінювання.

Урок	Тема за календарним плануванням
33	Причини, характер і періодизація Другої світової війни. Дипломатія часів війни. Утворення антигітлерівської коаліції, її значення. Особливості окупаційного режиму і руху Опору.
34	Людина під час війни. Голокост. Праведники народів світу. Капітуляція Німеччини та її союзників. Нюрнберзький і Токійський процеси над воєнними злочинцями.
35	Наслідки Другої світової війни.
36	Практичне заняття № 7.
37	Найважливіші досягнення науки і техніки, їх вплив на повсякденне життя людей.
38	Культура у міжвоєнний період.
39	Практичне заняття № 8.
40	Урок узагальнення і тематичного оцінювання.

Ключові поняття. «дивна війна»; «новий порядок»; рух Опору; Голокост; антигітлерівська коаліція; ленд-ліз; Другий фронт; «Велика трійка»; колабораціонізм; Праведники народів світу; воєнний злочин; злочин проти людяності; Нюрнберзький і Токійський процеси; модерн; авангардизм; «втрачене покоління»; масова культура; джаз; мюзикл; олімпійський рух.

Очікуваний результат. Учні мають знати хронологічні межі війни та ключові події; пояснювати характер і періодизацію; характеризувати окупаційний режим і рух Опору; визначати передумови та наслідки Голокосту; оцінювати внесок держав антигітлерівської коаліції; пояснювати значення міжнародних судів; обґрунтовувати наслідки й уроки війни. Для блоку культури - розповідати про науково-технічні досягнення, їхній вплив на побут, основні мистецькі течії, кінематограф, масову культуру і спорт.

Календарне планування: тема 7 - 8 годин, уроки 33-40. Підручник: розділ VII, §27-32, с. 160-194; розділ VIII, §33-35, с. 196-206.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 33. Причини, характер і періодизація Другої світової війни

Головна думка. Війна стала наслідком комплексу міжнародних суперечностей кінця 1930-х років. Її характер був неоднозначним: для жертв агресії вона була визвольною, тоді як держави-агресори вели загарбницьку війну.

Після уроку учні мають уміти. Називати передумови війни; пояснювати її характер; відтворювати п'ять етапів періодизації; показувати зв'язок між подіями 1939-1945 рр. і формуванням антигітлерівської коаліції.

Основа: І. Я. Щупак, «Всесвітня історія. 10 клас», §27-30, с. 160-187.

1. Передумови війни

Підручник головною передумовою називає несправедливий світовий порядок, що сформувався внаслідок Версальсько-Вашингтонської системи. До кінця 1930-х років суперечності між великими державами поєдналися з агресивними планами Німеччини, Італії та Японії, слабкістю колективної безпеки й невдачею політики «умиротворення».

Держава / група	Позиція та цілі перед війною
Німеччина	Прагнула повернути статус світової держави, розширити «життєвий простір» і встановити панування Німеччини.
Італія	Прагнула домінувати на Балканах, у Північній і Східній Африці та Середземномор'ї.
Японія	Орієнтувалася на територіальну експансію в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.
Велика Британія і Франція	Намагалися зберегти геополітичні позиції; політика «умиротворення» не зупинила агресію.
США	Після Першої світової війни дотримувалися курсу ізоляціонізму.
СРСР	Декларував підтримку колективної безпеки, але водночас прагнув використати суперечності між Німеччиною і західними державами та поширювати прорадянські режими.

криза повоєнного порядку → агресивні ревізіоністські плани → слабкість міжнародних механізмів → провал «умиротворення» і колективної безпеки → світова війна

2. Характер війни

Визвольний характер. Для Польщі, Югославії та інших народів і держав, які стали жертвами агресії, війна була боротьбою за незалежність і визволення.

Загарбницький характер. Німеччина, Італія, Японія та їхні союзники вели війну за чужі території, ресурси та політичне панування.

Таким чином, одна й та сама світова війна мала різний характер для різних її учасників. Саме тому під час аналізу потрібно завжди уточнювати, про яку державу або народ ідеться.

3. Періодизація Другої світової війни

Етап	Хронологічні межі	Основний зміст
1	1 вересня 1939 - 21 червня 1941	Напад на Польщу; «дивна війна»; окупація значної частини Європи; капітуляція Франції; радянська експансія у Східній Європі; радянсько-фінська війна.
2	22 червня 1941 - листопад 1942	Напад Німеччини на СРСР; відступ Червоної армії; битва під Москвою; напад Японії на Перл-Харбор; вступ США у війну; розширення японської експансії.
3	листопад 1942 - грудень 1943	Докорінний перелом: Сталінград, Курськ; перемоги союзників у Північній Африці; висадка в Італії.
4	січень 1944 - травень 1945	Вигнання нацистських військ із СРСР і країн Центрально-Східної Європи; відкриття Другого фронту; капітуляція Німеччини.
5	травень - вересень 1945	Війна на Далекому Сході; атомні бомбардування Хіросіми і Нагасакі; капітуляція Японії.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 33 - продовження. Війна в Європі 1939-1941 рр.

4. Напад на Польщу і початок світової війни

31 серпня 1939 р. нацисти організували провокацію в Глейвіці, щоб представити Німеччину жертвою польської агресії. 1 вересня німецькі війська напали на Польщу. 3 вересня Велика Британія і Франція оголосили війну Німеччині. Вступ у війну великих європейських держав означав початок світової війни.

Дата	Подія	Значення
1 вересня 1939	Напад Німеччини на Польщу.	Початок Другої світової війни.
3 вересня 1939	Велика Британія і Франція оголосили війну Німеччині.	Конфлікт набув загальноєвропейського, а згодом світового масштабу.
17 вересня 1939	Вступ Червоної армії на територію Польщі.	Реалізація радянсько-німецьких домовленостей про сфери впливу.
28 вересня 1939	Договір СРСР і Німеччини про дружбу і державний кордон.	Уточнено розмежування польських земель і сфер впливу.

5. «Дивна війна»

Після оголошення війни Німеччині західні союзники тривалий час не вели активних наступальних дій на Західному фронті. Цей період отримав назву «дивна війна». Німеччина використала паузу для перегрупування сил і підготовки наступу на Захід.

«Дивна війна» - період на Західному фронті після вересня 1939 р., коли Велика Британія і Франція формально перебували у війні з Німеччиною, але широкомасштабних наземних бойових дій не вели.

6. Радянсько-фінська війна

У листопаді 1939 р. СРСР розпочав війну проти Фінляндії. Радянське керівництво розраховувало на швидкий успіх, але фінська армія чинила наполегливий опір. У березні 1940 р. було укладено мир, за яким Фінляндія втратила частину територій. За агресію проти Фінляндії СРСР був виключений з Ліги Націй.

7. Поразка Франції і «битва за Англію»

Навесні 1940 р. Німеччина розгорнула наступ у Західній Європі. За короткий час були захоплені Данія, Норвегія, Нідерланди, Бельгія і Люксембург. 22 червня 1940 р. Франція капітулювала. Після цього основним противником Німеччини на Заході залишилася Велика Британія.

Подія	Коротка характеристика
Капітуляція Франції, 22 червня 1940	Значна частина Франції опинилася під німецькою окупацією; сформувався режим Віші.
«Битва за Англію», серпень-грудень 1940	Масовані повітряні удари Німеччини по Великій Британії не змусили її капітулювати.
Балкани, 1941	Німеччина окупувала Югославію та Грецію, посилюючи контроль над Європою.

Проміжний висновок. До літа 1941 р. Німеччина контролювала значну частину Європи, але Велика Британія продовжувала опір. Водночас відносини між Берліном і Москвою наближалися до відкритої війни.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 33 - продовження. Війна 1941-1942 рр. і утворення антигітлерівської коаліції

8. План «Барбаросса» і напад на СРСР

18 грудня 1940 р. Гітлер підписав директиву № 21 - план «Барбаросса». Він передбачав швидкий розгром СРСР у ході «блискавичної війни». 22 червня 1941 р. Німеччина та її союзники розпочали напад. У перші місяці Червона армія зазнала тяжких поразок і відступала.

Напрямок / подія	Зміст
Північ	Наступ на Ленінград.
Центр	Наступ на Москву.
Південь	Наступ на Україну, Донбас, Крим і далі на Кавказ.
Битва за Москву	Перша велика невдача німецької стратегії блискавичної війни.

9. Напад Японії на США

7 грудня 1941 р. японська авіація атакувала американську військово-морську базу Перл-Харбор. 8 грудня США оголосили війну Японії. 11 грудня Німеччина та Італія оголосили війну США. Війна остаточно набула глобального характеру.

Перл-Харбор → вступ США у війну → об'єднання економічних і військових ресурсів США, Великої Британії, СРСР та інших держав → зміцнення антигітлерівської коаліції

10. Формування антигітлерівської коаліції

Антигітлерівська коаліція формувалася поступово. Після нападу Німеччини на СРСР Велика Британія та США почали зближуватися з Радянським Союзом. 1 січня 1942 р. 26 держав, що воювали проти Німеччини, Італії та Японії, підписали Декларацію Об'єднаних Націй.

Крок	Зміст і значення
Допомога Великої Британії та США СРСР	Постачання озброєння, техніки, сировини та продовольства; важливим механізмом став ленд-ліз.
Атлантична хартія	Визначала спільні принципи майбутнього миру й співробітництва союзників.
1 січня 1942	Декларація Об'єднаних Націй 26 держав - політичне оформлення широкої антигітлерівської коаліції.
Спільне стратегічне планування	Поступове узгодження воєнних дій проти держав «Вісі».

Антигітлерівська коаліція - союз держав і народів, які спільно боролися проти Німеччини, Італії, Японії та їхніх союзників.

Ленд-ліз - система передачі союзникам США озброєння, техніки, сировини, продовольства та інших матеріалів, необхідних для ведення війни.

11. Боротьба за Північну Африку і Тихий океан

У 1941-1942 рр. Японія захопила великі території в Південно-Східній Азії. Одночасно тривали бої в Північній Африці між британськими силами та італо-німецькими військами. Наприкінці 1942 р. ситуація почала змінюватися на користь антигітлерівської коаліції.

Ключовий висновок. 1941-1942 рр. перетворили європейську війну на справді глобальний конфлікт. Вступ СРСР і США до широкої коаліції створив матеріальну та людську основу майбутньої перемоги над державами «Вісі».

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 33 - продовження. Докорінний перелом, Другий фронт і дипломатія «Великої трійки»

12. Докорінний перелом у війні

Підручник пов'язує докорінний перелом насамперед з перемогами під Сталінградом і Курськом та успіхами західних союзників у Північній Африці й Італії. Від кінця 1942 р. стратегічна ініціатива дедалі більше переходила до антигітлерівської коаліції.

Подія	Час	Значення
Сталінградська битва	1942 - початок 1943	Поразка великого угруповання Вермахту; перелом на Східному фронті.
Курська битва	літо 1943	Німеччина втратила можливість вести великі стратегічні наступи на Східному фронті.
Північна Африка	1942-1943	Розгром італо-німецьких сил, підготовка висадки в Італії.
Висадка в Італії	1943	Вихід Італії з війни на боці Німеччини та початок боїв союзників на Апеннінах.

13. Дипломатія часів війни

Спільна боротьба вимагала регулярного узгодження планів. Головними центрами рішень стали переговори керівників США, Великої Британії та СРСР - держав, які в підручнику названо «Великою трійкою».

Формат / конференція	Основні питання
«Велика трійка»	Ф. Рузвельт, В. Черчілль, Й. Сталін; узгодження воєнної стратегії та післявоєнного устрою.
Тегеранська конференція, 1943	Питання відкриття Другого фронту, координація воєнних дій, попередні післявоєнні домовленості.
Ялтинська конференція, лютий 1945	Завершення війни в Європі, окупаційні зони в Німеччині, майбутня міжнародна організація, війна проти Японії.
Потсдамська конференція, літо 1945	Повоєнне управління Німеччиною, демілітаризація, денацифікація, репарації та інші питання післявоєнного врегулювання.

«Велика трійка» - умовна назва лідерів трьох провідних держав антигітлерівської коаліції: США, Великої Британії та СРСР.

14. Відкриття Другого фронту

6 червня 1944 р. союзники висадилися в Нормандії на півночі Франції. Відкриття Другого фронту змусило Німеччину вести масштабні бойові дії одночасно на Заході й Сході. Протягом другої половини 1944 р. війська антигітлерівської коаліції звільняли території Європи від нацистської окупації.

Другий фронт - бойові дії англо-американських та інших союзних військ у Західній Європі, відкриті висадкою в Нормандії 6 червня 1944 р.

15. Запитання після уроку 33

1. Назвіть п'ять етапів Другої світової війни та їхні межі. (Підручник: §27, с. 160-166.)
2. Чому період 1939-1940 рр. на Західному фронті називають «дивною війною»? (§27.)
3. Яке значення мав напад Японії на Перл-Харбор? (§28, с. 167-173.)
4. Коли було підписано Декларацію Об'єднаних Націй і що вона означала? (§28.)
5. Чому Сталінградська й Курська битви вважаються частиною докорінного перелому? (§30, с. 181-187.)
6. Що означає поняття «Велика трійка»? (§30-31.)
7. Коли було відкрито Другий фронт у Європі? (§30.)
8. Поясніть значення антигітлерівської коаліції для перемоги. (§28-31.)

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 33 - продовження. Окупаційний режим і рух Опору

16. Нацистський «новий порядок»

На окупованих територіях нацисти встановлювали режим, який підручник називає «новим порядком». Його сутність полягала у зламі прав і свобод, расовій ієрархії, терорі, економічному пограбуванні та використанні населення окупованих країн.

Ознака режиму	Прояв
Політичний контроль	Ліквідація або підпорядкування місцевих інституцій, переслідування опозиції.
Терор	Розстріли, заручники, каральні акції, концтабори.
Расова політика	Поділ людей за нацистською расовою ієрархією; переслідування і винищення євреїв, ромів та інших груп.
Економічне пограбування	Вивезення сировини, продовольства, обладнання, використання примусової праці.
Пропаганда	Нав'язування нацистської ідеології й виправдання окупації.

«Новий порядок» - окупаційний режим нацистської Німеччини та її союзників, заснований на терорі, расовій дискримінації, економічному пограбуванні й насильницькому підкоренні населення.

17. Колабораціонізм

На окупованих територіях частина людей і політичних сил співпрацювала з окупантами. Причини могли бути різними: ідеологічна близькість, прагнення особистої вигоди, страх, надія на вирішення національних або соціальних питань за допомогою окупаційної влади.

Колабораціонізм - співпраця громадян окупованої держави з окупаційною владою, особливо у політичній, адміністративній, військовій або каральній сферах.

18. Рух Опору

Рух Опору об'єднував різні за політичними поглядами сили, що боролися проти окупації. Форми боротьби коливалися від нелегальної преси й розвідки до саботажу, диверсій, партизанської війни та збройних повстань.

Форма Опору	Приклад діяльності
Інформаційна	Підпільні листівки, газети, поширення правдивої інформації.

Форма Опору	Приклад діяльності
Економічна	Саботаж виробництва, зрив поставок і транспортних перевезень.
Розвідувальна	Передача союзникам відомостей про війська та військові об'єкти.
Збройна	Партизанські загони, диверсії, повстання, бої з окупантами.
Гуманітарна	Переховування переслідуваних, допомога військовополоненим, євреям та іншим жертвам окупації.

19. Особливості руху Опору в різних країнах

Єдиного політичного руху Опору в Європі не існувало. В окремих країнах діяли комуністичні, національні, монархічні, республіканські, християнські та інші течії. Їх об'єднувала боротьба з нацистською окупацією, але погляди на майбутній політичний устрій часто різнилися.

Висновок. Окупаційний режим був одним із найжорстокіших проявів війни проти цивільного населення. Рух Опору довів, що боротьба з окупацією відбувалася не тільки на фронтах, а й у тилу агресора.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 34. Людина під час війни. Голокост і Праведники народів світу

Головна думка. Друга світова війна була не лише зіткненням армій. Вона стала трагедією цивільного населення, масового терору, депортацій, примусової праці та геноциду. Голокост був систематичним переслідуванням і знищенням євреїв нацистським режимом та його союзниками.

Основа: §29 «Особливості окупаційного режиму і руху Опору. Голокост», с. 174-180; §30-31, с. 181-192.

1. Цивільне населення в умовах тотальної війни

Мільйони людей опинилися на окупованих територіях, у зонах бойових дій, у таборах, на примусових роботах або були змушені залишити домівки. Тотальна війна стирала межу між фронтом і тилом: промисловість, транспорт, продовольство, житло та праця цивільних ставали частиною воєнної боротьби.

Виклик	Як він проявлявся
Окупація	Терор, комендантські режими, реквізиції, примусова праця, переслідування.
Бомбардування	Руйнування міст і промислових центрів, масові жертви серед цивільних.
Депортації	Насильницьке переміщення населення, вивезення на роботи, переселення.
Голод і нестача	Карткова система, дефіцит продовольства, руйнування господарства.
Моральний вибір	Співпраця з окупантами, пасивне виживання, участь в Опорі, рятування переслідуваних.

2. Передумови Голокосту

Підручник пов'язує Голокост із тривалою історією антисемітизму, нацистською расовою ідеологією та політикою державного переслідування євреїв у Німеччині. Після приходу нацистів до влади дискримінація поступово перетворилася на систематичний терор і масове знищення.

Етап радикалізації	Характеристика
1933-1935	Обмеження прав, витіснення євреїв із суспільного та професійного життя.
Нюрнберзькі закони, 1935	Юридичне закріплення расової дискримінації.

Етап радикалізації	Характеристика
«Кришталева ніч», 1938	Масовий погром, руйнування синагог і підприємств, арешти.
Після 1939	Гетто на окупованих територіях, масові депортації, розстріли.
1941-1945	Масове систематичне винищення євреїв у розстрілах і таборах смерті.

Голокост - систематичне, організоване нацистами та їхніми союзниками переслідування і знищення євреїв у роки Другої світової війни.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 34 - продовження. Механізм Голокосту та єврейський опір

3. Гетто, масові розстріли, табори смерті

На окупованих територіях єврейське населення ізолювали в гетто, позбавляли майна і засобів до існування, використовували на примусових роботах. На Сході масові вбивства часто здійснювали спеціальні каральні підрозділи - айнзацгрупи. Пізніше система знищення була доповнена таборами смерті.

Механізм	Суть
Гетто	Примусова ізоляція єврейського населення в окремих районах міст.
Айнзацгрупи	Мобільні каральні підрозділи, що проводили масові розстріли на окупованих територіях.
Депортації	Примусове перевезення людей до таборів і місць масового знищення.
Табори смерті	Спеціально створені центри масового вбивства людей.
Пограбування	Конфіскація майна жертв і використання примусової праці.

4. Освенцим-Аушвіц та інші центри знищення

Найвідомішим символом нацистської системи масового знищення став комплекс Аушвіц-Біркенау. Підручник наголошує, що Голокост відбувався в різних формах і на великій території Європи: від масових розстрілів біля населених пунктів до депортацій у табори смерті.

5. Єврейський опір

Жертви Голокосту не були лише пасивними. Опір мав різні форми: збереження культури й освіти в гетто, підпільна преса, втечі, допомога одне одному, створення бойових груп і збройні повстання. Одним із найвідоміших стало повстання у Варшавському гетто.

Важливо. Опір у гетто відбувався в умовах крайньої нерівності сил, голоду, терору та майже повної ізоляції. Сам факт організованої боротьби мав велике моральне й історичне значення.

6. Праведники народів світу

Звання «Праведник народів світу» надається неєвреям, які під час Голокосту рятували євреїв, ризикуючи власним життям і свободою. У практичному блоці підручника наведено статистику Яд Вашем станом на 1 січня 2018 р.: найбільше визнаних Праведників було в Польщі, Нідерландах, Франції та Україні.

Країна	Кількість у таблиці підручника (станом на 1.01.2018)
Польща	6 863
Нідерланди	5 669
Франція	4 056
Україна	2 619
Бельгія	1 742
Литва	893
Угорщина	861
Італія	694
Білорусь	650
Німеччина	616

Моральний вимір. Рятування переслідуваних відбувалося всупереч окупаційним законам і часто каралося смертю. Вчинки Праведників показують значення особистої відповідальності в умовах тоталітарного насильства.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 34 - продовження. Завершення війни в Європі та Азії

7. Воєнна поразка Німеччини

На початку 1945 р. союзні армії наступали на Німеччину зі сходу й заходу. Англо-американські війська форсували Рейн, Червона армія просувалася до Берліна. У квітні-травні 1945 р. нацистський режим зазнав остаточного краху.

Дата	Подія
квітень 1945	Наступ союзників у Німеччині; бої за Берлін.
30 квітня 1945	Самогубство А. Гітлера.
8 травня 1945	Підписання Акта про беззастережну капітуляцію Німеччини.

8. Війна проти Японії

Після капітуляції Німеччини основні бойові дії тривали в Азії та на Тихому океані. США послідовно наближалися до Японських островів. 6 і 9 серпня 1945 р. американські атомні бомби були скинуті на Хіросіму і Нагасакі. У серпні СРСР вступив у війну проти Японії. 2 вересня 1945 р. Японія підписала акт про капітуляцію.

Дата	Подія	Наслідок
6 серпня 1945	Атомне бомбардування Хіросіми.	Масові жертви і руйнування; демонстрація нової зброї.
9 серпня 1945	Атомне бомбардування Нагасакі.	Посилення тиску на японське керівництво.
серпень 1945	СРСР вступає у війну проти Японії.	Розгром Квантунської армії та зміна стратегічної ситуації.
2 вересня 1945	Капітуляція Японії.	Завершення Другої світової війни.

Хронологічні межі Другої світової війни: 1 вересня 1939 р. - 2 вересня 1945 р.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 34 - продовження. Нюрнберзький і Токійський процеси

9. Навіщо були потрібні міжнародні суди

Після завершення війни союзники поставили питання про персональну відповідальність керівників держав «Вісі» за планування агресивної війни, воєнні злочини та масовий терор. Міжнародні судові процеси мали показати, що державна посада не звільняє людину від відповідальності за злочини.

10. Нюрнберзький процес

Головний міжнародний суд над керівниками нацистської Німеччини проходив у Нюрнберзі. Перед трибуналом постали високопоставлені представники нацистського режиму, військового командування та державного апарату.

Питання	Зміст
Кого судили	Керівників нацистської Німеччини та осіб, відповідальних за агресивну війну і масові злочини.
За що	Злочини проти миру, воєнні злочини, злочини проти людяності.
Значення	Закріплення принципу персональної міжнародної відповідальності за найтяжчі злочини.

11. Токійський процес

Міжнародний військовий трибунал для Далекого Сходу розглядав справи японських керівників, відповідальних за агресивну політику й воєнні злочини. Як і Нюрнберзький процес, він став важливим етапом формування міжнародного кримінального права.

Значення процесів. Нюрнберзький і Токійський суди утвердили ідею, що наказ держави або військового керівництва не може автоматично виправдати злочини проти людства, а керівники несуть персональну відповідальність.

12. Запитання після уроку 34

1. Що називають Голокостом? (§29, с. 174-180.)
2. Назвіть основні етапи радикалізації антиєврейської політики нацистів. (§29.)
3. Які форми єврейського опору існували під час Голокосту? (§29.)
4. Хто такі Праведники народів світу? (§32, с. 193-194.)
5. Коли капітулювала Німеччина? (§31, с. 188-192.)
6. Які події передували капітуляції Японії? (§31.)
7. Які три групи злочинів розглядали міжнародні трибунали? (§31.)
8. У чому історичне значення Нюрнберзького і Токійського процесів? (§31.)

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 35. Наслідки Другої світової війни

Головна думка. Війна завершилася воєнною поразкою держав «Вісі», але її наслідками стали колосальні людські втрати, руйнування, зміна політичної карти, посилення США і СРСР, створення ООН та початок ядерної епохи.

Основа: §31-32, с. 188-194. Підручник подає підсумки війни разом із завершенням бойових дій, міжнародними процесами та створенням ООН.

1. Людські втрати

Підручник наголошує, що Друга світова війна стала найкривавішим конфліктом в історії людства. Дані про загиблих залишаються неповними, а оцінки різняться. Особливо великих втрат зазнали СРСР, Китай, Польща, Німеччина та інші країни, на території яких тривалий час точилися бойові дії або діяли окупаційні режими.

Причини величезних втрат: глобальний масштаб бойових дій; масове застосування авіації й артилерії; окупаційний терор; Голокост та інші масові злочини; голод, депортації, примусова праця; бойові дії у великих містах.

2. Матеріальні руйнування

Сфера	Наслідки
Міста і житло	Масове руйнування житлових кварталів, промислових центрів і транспортних вузлів.
Промисловість	Знищення підприємств, обладнання, енергетики, шахт і портів.
Сільське господарство	Зниження виробництва, нестача продовольства, руйнування сіл.
Транспорт	Зруйновані мости, залізниці, дороги, порти.
Культурна спадщина	Знищення та вивезення пам'яток, архівів, музейних цінностей.

3. Політичні зміни

Поразка Німеччини, Італії та Японії змінила баланс сил. Колишні європейські великі держави були економічно виснажені, тоді як США і СРСР різко посилили міжнародний вплив. У Європі формувався новий порядок, що невдовзі привів до поділу континенту на два політичні табори.

Наслідок	Зміст
Поразка держав «Вісі»	Ліквідація нацистського режиму в Німеччині, воєнна окупація Німеччини і Японії союзниками.
Зростання ролі США	Величезний економічний і військовий потенціал, монополія на атомну зброю до 1949 р.
Зростання ролі СРСР	Велика військова присутність у Центрально-Східній Європі та розширення політичного впливу.
Зміна кордонів	Повоєнні територіальні зміни в Європі та Азії.
Послаблення колоніальних імперій	Війна прискорила майбутні процеси деколонізації.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 35 - продовження. ООН і нові принципи міжнародного порядку

4. Створення Організації Об'єднаних Націй

Під час війни союзники повернулися до ідеї створення нової міжнародної організації, яка мала врахувати негативний досвід Ліги Націй. Установча конференція ООН відбулася в Сан-Франциско. 26 червня 1945 р. було підписано Статут ООН.

Орган / принцип	Функція за матеріалом підручника
Генеральна Асамблея	Представництво всіх держав-членів, обговорення найважливіших міжнародних питань.
Рада Безпеки	Несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки.
Секретаріат	Забезпечує поточну роботу організації.
Міжнародний суд	Розглядає міжнародно-правові спори у визначених Статутом межах.
Спеціалізовані установи	Співпраця у фінансовій, освітній, культурній, гуманітарній та інших сферах.

Цілі ООН: підтримка миру й безпеки, розвиток дружніх відносин між народами, міжнародне співробітництво та спільне розв'язання глобальних проблем.

5. Початок ядерної епохи

Атомні бомбардування Хіросіми й Нагасакі продемонстрували появу зброї небаченої руйнівної сили. Відтепер питання війни й миру було нерозривно пов'язане з небезпекою масового знищення.

6. Моральні й правові наслідки

Голокост і масові злочини поставили питання про захист людини від злочинної політики власної чи окупаційної держави.

Міжнародні трибунали закріпили принцип персональної відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності.

Створення ООН стало спробою створити дієвіший механізм колективного підтримання миру, ніж Ліга Націй.

7. Підсумкова схема наслідків

воєнна перемога над державами «Вісі» → величезні людські та матеріальні втрати → покарання частини воєнних злочинців → зміна балансу сил → створення ООН → формування нового післявоєнного порядку

8. Запитання після уроку 35

1. Назвіть основні групи наслідків Другої світової війни. (§31-32.)
2. Чому втрати серед цивільного населення були такими великими? (§29-31.)
3. Коли було підписано Статут ООН? (§31, с. 188-192.)
4. Який орган ООН відповідає за підтримання міжнародного миру й безпеки? (§31.)
5. Яке значення мало створення ООН? (§31.)
6. Як війна змінила співвідношення сил між США, СРСР та європейськими державами? (§31-32.)
7. Які моральні уроки впливають із Голокосту й міжнародних судових процесів? (§29-32.)

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 36. Практичне заняття № 7

Мета. Узагальнити матеріал про Другу світову війну через роботу з хронологією, таблицями, поняттями, статистикою Праведників народів світу, моральними дилемами та причинно-наслідковими зв'язками.

Основа практичного заняття: §32, с. 193-194. У підручнику запропоновано аналіз таблиці Праведників народів світу, есе «Моральні уроки Корчака», роботу з даними про втрати та історичне інтерв'ю про Голокост.

Завдання 1. Хронологічний каркас

Розташуйте події в правильній послідовності й підпишіть рік або точну дату: напад на Польщу; напад на СРСР; Перл-Харбор; Декларація Об'єднаних Націй; Сталінградська битва; відкриття Другого фронту; капітуляція Німеччини; Хіросіма; капітуляція Японії.

Завдання 2. П'ять етапів війни

Етап	Межі	Дві ключові події
1	_____	1) _____ 2) _____
2	_____	1) _____ 2) _____
3	_____	1) _____ 2) _____
4	_____	1) _____ 2) _____
5	_____	1) _____ 2) _____

Завдання 3. Хто проти кого?

Розподіліть держави за групами: Німеччина, Італія, Японія, США, Велика Британія, СРСР, Франція, Румунія, Угорщина, Фінляндія, Словаччина, Хорватія, Швеція, Швейцарія, Ірландія.

Антигітлерівська коаліція	Держави «Вісі» та союзники	Нейтральні
_____	_____	_____

Завдання 4. Поняття

Дайте короткі визначення: «дивна війна», антигітлерівська коаліція, ленд-ліз, Другий фронт, «Велика трійка», «новий порядок», рух Опору, колабораціонізм, Голокост, Праведники народів світу.

Завдання 5. Причина - подія - наслідок

Причина / передумова	Подія	Наслідок
Японська експансія і конфлікт зі США	Перл-Харбор	_____
Необхідність спільної боротьби з «Віссю»	Декларація Об'єднаних Націй	_____
Виснаження Вермахту і зростання сил союзників	Сталінград / Курськ	_____
Необхідність удару по Німеччині із Заходу	Висадка в Нормандії	_____

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Практичне заняття № 7 - продовження. Голокост і моральний вибір

Завдання 6. Аналіз статистики Праведників народів світу

За таблицею підручника станом на 1 січня 2018 р. дайте відповіді:

1. Які чотири країни мають найбільшу кількість визнаних Праведників?
2. Яке місце серед наведених країн посідає Україна?
3. Чому механічно порівнювати лише абсолютні цифри недостатньо? Які чинники могли впливати на кількість рятівників?
4. Які особливості окупації могли збільшувати або зменшувати можливості для рятування?

Завдання 7. «Моральні уроки Корчака»

Підручник пропонує есе про Януша Корчака, який під час Голокосту опікувався дітьми Варшавського гетто. Напишіть 8-12 речень, використавши не менше трьох понять: гуманізм, відповідальність, моральний вибір, солідарність, Голокост, гідність.

Завдання 8. Передумови Голокосту

Чинник	Як він сприяв трагедії
Антисемітизм	_____
Расова ідеологія нацизму	_____
Тоталітарна держава	_____
Війна й окупація	_____
Байдужість / співпраця частини населення	_____

Завдання 9. Опір і колабораціонізм

Поясніть різницю між рухом Опору та колабораціонізмом. Наведіть по три форми поведінки, характерні для кожного явища.

Завдання 10. Міні-дискусія

Теза: «У тотальній війні нейтральної позиції цивільної людини майже не існує». Підготуйте два аргументи «за» і два аргументи «проти», спираючись на матеріал §29-30.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Практичне заняття № 7 - продовження. Дипломатія, капітуляція і міжнародне право

Завдання 11. «Велика трійка»

Лідер	Держава	Головні завдання у війні
Франклін Рузвельт	США	_____
Вінстон Черчилль	Велика Британія	_____
Йосип Сталін	СРСР	_____

Завдання 12. Конференції союзників

Конференція	Рік	Що вирішували
Тегеранська	_____	_____
Ялтинська	_____	_____
Потсдамська	_____	_____

Завдання 13. Нюрнберг і Токіо

Заповніть порівняльну таблицю.

Критерій	Нюрнберзький процес	Токійський процес
Кого судили	_____	_____
Головні категорії злочинів	_____	_____
Історичне значення	_____	_____

Завдання 14. Наслідки війни

Розподіліть наслідки на чотири групи: демографічні, економічні, політичні, морально-правові. До кожної групи запишіть не менше трьох пунктів.

Завдання 15. Велике підсумкове питання

Напишіть короткий аргументований висновок: «Чому перемога над нацизмом не означала автоматичного встановлення безпечного й справедливого світу після 1945 р.?» Використайте не менше п'яти фактів із теми.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 37. Найважливіші досягнення науки і техніки та їхній вплив на повсякденне життя

Головна думка. У 1920-1930-х роках фундаментальні відкриття у фізиці, біології та медицині поєдналися з електрифікацією, масовим виробництвом, розвитком автомобілів, авіації, радіо, телебачення та звукового кіно. Технічний прогрес безпосередньо змінив повсякденне життя.

Основа: §33, с. 196-200.

1. Революція у фізиці

Учений	Досягнення за підручником	Значення
Дж. Томсон	Відкриття електрона.	Поглиблення уявлень про будову атома.
М. Планк	Квантова теорія.	Нове розуміння випромінювання та енергії.
Н. Бор	Дослідження будови атома.	Важливий внесок у ядерну фізику.
А. Ейнштейн	Теорія відносності, квантові ідеї.	Перегляд традиційних уявлень про простір, час, рух і енергію.
П. Дірак	Релятивістська квантова механіка.	Поєднання ідей квантової теорії та відносності.
Дж. Чедвік	Відкриття нейтрона.	Подальше пояснення структури атомного ядра.
Е. Фермі	Теоретична й експериментальна фізика.	Важливий внесок у розвиток ядерної фізики.

2. Біологія, медицина та психологія

Фізичні й хімічні методи дедалі активніше застосовувалися в біології. Розвивалися біофізика й біохімія, досліджувалася будова білків, створювалися вітаміни й антибіотики. У медицині поширювалися електрокардіографи та електроенцефалографи.

Сфера	Досягнення / ім'я
Медицина	Антибіотики, зокрема пеніцилін і стрептоміцин; нові методи діагностики.
Фізіологія	Дослідження вищої нервової діяльності І. Павлова та його школи.
Психологія / медицина	З. Фрейд і психоаналіз.

Сфера	Досягнення / ім'я
Біологія	Формування біофізики та біохімії, вивчення білків і обміну речовин.

Нобелівська премія. Міжнародна нагорода за видатні досягнення в науці, літературі та діяльності зі зміцнення миру; присуджується з 1901 р.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 37 - продовження. Електрифікація, двигуни, автомобіль і авіація

3. Електроенергія та автоматизація

Характерною рисою 1920-х років стало масове виробництво і використання електроенергії. Вона стала основою нових енергоємних галузей, механізації та автоматизації. Створювалися енергетичні системи зі спільними мережами, а управління електростанціями дедалі більше автоматизувалося.

4. Двигунобудування і ракети

Важливу роль продовжували відігравати двигуни внутрішнього згоряння. Одночасно теоретичні роботи К. Ціолковського, Р. Годдара, Г. Оберта та інших учених сприяли розвитку реактивної техніки. У 1926 р. у США, а в 1930-х роках у Німеччині та СРСР запускали перші ракети на рідкому паливі.

Юрій Кондратюк. Підручник окремо відзначає українського вченого-ракетобудівника, чиї праці згодом використовувалися в США під час підготовки космічних експедицій на Місяць.

5. Конвеєр і масовий автомобіль

Спеціалізоване потоково-масове, або конвеєрне, виробництво стало одним із головних нововведень машинобудування. Лідером автомобільної промисловості були США. Масова автомобілізація змінювала міський простір, мобільність і стиль життя.

Показник / факт	Матеріал підручника
1908	Фордівська модель дала поштовх масовому виробництву автомобілів.
1929, США	На 100 жителів припадало 21,7 автомобіля.
1929, Велика Британія і Франція	3,2 автомобіля на 100 жителів.
1929, Німеччина	1 автомобіль на 100 жителів.
Центр промисловості США	Детройт.

6. Авіація

Швидкість і дальність польотів стрімко зростали. Підручник відзначає перші трансатлантичні перельоти, політ Ч. Ліндберга Нью-Йорк - Париж у 1927 р. та перетворення авіації на один із важливих видів транспорту.

Подія	Значення
1919	Д. Елкок і А. Браун уперше перетнули Атлантику літаком.
1927	Ч. Ліндберг здійснив безпосадковий переліт Нью-Йорк - Париж.
1922-1939	Швидкість літаків, за даними підручника, зросла приблизно від 300 до 750 км/год.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 37 - продовження. Комунікації, кінотехніка та українські винахідники**7. Радіо, телефон, телебачення**

Із середини 1920-х років почали виходити телевізійні передачі. Першу систему телепередач підручник пов'язує з британським винахідником Дж. Бердом. У 1926 р. було встановлено трансатлантичний телефонний зв'язок між Лондоном і Нью-Йорком на основі досягнень радіотехніки.

8. Звукове кіно

У 1920-х роках у Німеччині, США та СРСР були розроблені оптичні методи звукозапису на кіноплівці. Це створило технічну основу для поширення звукового кіно, яке швидко змінило масову культуру.

9. Винаходи українців, що змінили світ

Винахідник	Досягнення за підручником
Ігор Сікорський	Київський авіаконструктор, який емігрував до США; у 1931 р. запатентував проєкт гелікоптера, а у вересні 1939 р. почалися випробування VS-300.
Сергій Корольов	Уродженець Житомира, конструктор ракетно-космічної техніки; у 1931 р. разом із Ф. Цандером працював над організацією досліджень реактивного руху.
Юрій Кондратюк	Розробки з ракетобудування і траєкторій космічних польотів.

10. Як техніка змінила побут

Економічне зростання 1920-х років і масове виробництво створили новий споживчий стиль життя. На ринку з'являлися радіоприймачі, пилососи, холодильники, пральні машини та інша електропобутова техніка. Вони скорочували час домашньої праці й розширювали можливості дозвілля.

Новинка	Зміна повсякденності
Радіо	Новини, музика і реклама одночасно для мільйонів слухачів.
Побутова електротехніка	Менше ручної домашньої праці, нові стандарти комфорту.
Автомобіль	Зростання мобільності, розвиток доріг і передмість.
Авіація	Швидкі далекі подорожі, новий образ технічного прогресу.
Кіно	Масове дозвілля, нові «зірки», спільний культурний простір.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА**Урок 37 - продовження. Повсякдення «ЗОЛОТИХ ДВАДЦЯТИХ»****11. Нові форми дозвілля**

Підручник описує 1920-ті роки як час піднесення після воєнних труднощів. Популярності набули автомобільні перегони, авіашоу, конкурси краси, кіно, музичні записи й танці. Технічні новинки швидко ставали предметами масового бажання.

12. Патефон, грамофон і терменвокс

Патефони й грамофони зробили записану музику частиною домашнього дозвілля. У 1920 р. було створено електронний музичний інструмент терменвокс, на якому звук утворювався без прямого дотику виконавця до інструмента.

13. Кіно як стиль життя

Популярність німого кіно створила феномен кінозірки. Підручник згадує Віру Холодну, масову популярність фільмів про Тарзана, розвиток трюкової й покадрової зйомки, а також перехід до звукового кіно. Американський фільм «Співак джазу» 1927 р. став одним із символів цього переходу.

14. Мода

Мода стала сміливішою й більш практичною. Підручник особливо відзначає Коко Шанель: короткі зачіски, елементи чоловічого одягу в жіночому гардеробі, парфуми «Шанель № 5» (1921) та «маленьку чорну сукню» (1926). Популярність археологічних відкриттів сприяла «єгиптоманії».

15. Запитання після уроку 37

- 1.** Назвіть щонайменше п'ять учених, пов'язаних із революцією у фізиці. (§33, с. 196-197.)
- 2.** Що змінило відкриття нейтрона? (§33.)
- 3.** Які нові методи й засоби застосовувалися в медицині? (§33.)
- 4.** Чому електрифікація була ключовою для технічного прогресу? (§33.)
- 5.** Що таке конвеєрне виробництво і як воно вплинуло на автомобілізацію? (§33.)
- 6.** Які авіаційні досягнення міжвоєнного періоду виділяє підручник? (§33.)
- 7.** Які українські винахідники згадані в §33?
- 8.** Назвіть п'ять прикладів того, як техніка змінила повсякденне життя.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 38. Культура у міжвоєнний період

Головна думка. Міжвоєнна культура поєднала розмаїття модерністських течій, нові форми театру, джаз і масову музику, бурхливий розвиток кіно та формування масової культури. Технічні засоби комунікації зробили мистецтво доступним небачено широкій аудиторії.

Основа: §34, с. 201-205; §35, с. 206.

1. Нові напрями мистецтва

Напрям	Головна риса	Представники / приклади з підручника
Символізм	Використання символів для вираження прихованих смислів.	Поезія й мистецтво початку XX ст.
Абстракціонізм	Відмова від прямого зображення предметного світу.	В. Кандинський, К. Малевич, П. Мондріан.
Кубізм	Геометричний аналіз форм, поєднання кількох точок зору.	П. Пікассо; О. Архипенко.
Фовізм	Яскраві «дикі» кольори, нехтування традиційною перспективою.	А. Матісс, А. Дерен.
Експресіонізм	Передача сильного емоційного стану через виразну форму.	Різні напрями живопису й театру.
Конструктивізм	Поєднання мистецтва, техніки й нових промислових матеріалів.	Архітектура, дизайн, промислове будівництво.
Сюрреалізм	Звернення до підсвідомого, сновидінь, ірраціональних образів.	Сальвадор Далі.

Внесок митців, пов'язаних з Україною. Підручник згадує Олександра Архипенка, Енді Воргола, Василя Кандинського та Казимира Малевича.

2. Сюрреалізм Сальвадора Далі

Сюрреалісти вважали джерелом мистецтва підсвідомість - інстинкти, сни, галюцинації. У роботах С. Далі реальні предмети часто поєднані в незвичних, сновидних композиціях. Підручник як приклад подає картину «Сталість пам'яті» 1931 р.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 38 - продовження. Театр і музика

3. Театр

У західноєвропейському й американському театрі підручник виділяє дві великі тенденції - реалістичну та умовну. У СРСР важливе значення мала система К. Станіславського, заснована на психологічній правдивості образу. В. Меєргольд розвивав експериментальний напрям і систему «біомеханіки».

Діяч / школа	Особливість
К. Станіславський	Психологічне «вживання» актора в роль, реалістична школа.
В. Меєргольд	Умовний / експресіоністський напрям; «біомеханіка».
М. Рейнгардт	Майстер постановки масових сцен.
Б. Брехт	«Тригрошова опера» 1928 р. - один із відомих творів німецького театру.
Театр «Картель» у Франції	Пошук гармонії, краси та інтелектуального стилю.
Л. Піранделло	Тема «маленької людини» та конфлікту особистості з нав'язаною роллю.

4. Музика

Музична культура ставала міжнародною. Підручник згадує німецьких композиторів П. Гіндеміта й К. Вайля, італійську оперну школу, а також стрімке поширення блюзу і джазу в США. Радіо перетворило популярну музику на масове явище.

Джаз - форма музичного мистецтва, що виникла на межі XIX-XX ст. у США як синтез африканської та європейської культур; важливими рисами є ритмічна складність та імпровізаційність.

Явище	Приклади
Опера	Е. Карузо, Т. Руффо, Б. Джильї; театри «Ла Скала», «Сан-Карло», Римська опера.
Блюз і джаз	Афроамериканське коріння; розвиток імпровізаційної музики.
Дж. Гершвін	Опера «Поргі і Бесс», створена під впливом джазу.
Радіо	Швидке перетворення пісень і виконавців на міжнародні хіти та «зірок».

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 38 - продовження. Кіно і Чарлі Чаплін

5. Голлівуд і масове виробництво фільмів

З 1908 р. у Голлівуді, передмісті Лос-Анджелеса, розпочалося масове виробництво кінофільмів. У 1920-х роках кіно стало одним із найдоступніших і найпопулярніших видів мистецтва. Технічний прогрес швидко змінив його форму: з'явився синхронний звук, а в другій половині 1930-х років - кольорове кіно.

Рік / явище	Подія
1927	Компанія «Фокс» випускає звукові новини; «Співак джазу» стає символом переходу до звукового кіно.
1928	В. Дісней випускає перший мультфільм з Міккі Маусом.
1930-ті	Звукове кіно стає нормою; поширюється колір.

6. Кінематограф у різних країнах

Підручник відзначає режисерів С. Ейзенштейна, В. Пудовкіна, О. Довженка, Г. Александрова та інших. Водночас наголошується, що частина радянського кіно виконувала пропагандистські завдання. Американське кіно створило систему міжнародних зірок.

7. Чарлі Чаплін

Чарлі Чаплін був сценаристом, режисером і актором. Його герой - «маленька людина», яка намагається зберегти гідність у складному й часто ворожому світі. Підручник називає фільми «Малюк» (1921), «Пілігрим» (1923), «Золота лихоманка» (1925), «Вогні великого міста» (1931), «Нові часи» (1936), а також антифашистського «Великого диктатора» (1940).

Чому кіно стало масовим? Воно поєднувало технічну новизну, доступність, видовищність, можливість тиражування й поширення однакового культурного продукту в багатьох країнах.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 38 - продовження. Масова культура і спорт

8. Масова культура

Підручник пов'язує виникнення масової культури з розвитком демократії, освіти, урбанізації, технічного прогресу і засобів масової комунікації. Газети, радіо й кіно швидко переносили культурні зразки між містами, країнами й континентами.

Масова культура - культура, популярна й поширена серед широких верств населення конкретного суспільства.

Ознака	Пояснення
Масовість	Орієнтація на широку аудиторію.
Тиражування	Газети, грамплатівки, радіо, кіно забезпечують багаторазове відтворення.
Комерційність	Культурний продукт має продаватися й бути популярним.
Жанровість	Комедія, мелодрама, пригоди, детектив, мюзикл та ін.
Зрозумілість	Чіткий сюжет, знайомі образи, доступна форма.

Мюзикл - музично-сценічна вистава, що поєднує музику, драму, хореографію та естрадні жанри; як жанр сформувався у США в 1920-х роках.

9. Спорт і олімпійський рух

Олімпійський рух мав сприяти розвитку спорту й зміцненню миру. З 1924 р. регулярно проводили зимові Олімпійські ігри. Водночас спорт ставав засобом політики й пропаганди. Олімпіада 1936 р. у Берліні була використана нацистським режимом для демонстрації власного престижу.

Явище	Приклад
Масовий спорт	Легка атлетика, футбол, плавання, баскетбол, гімнастика.
Професійний спорт	НХЛ виникла в Канаді у 1917 р. і об'єднувала команди Канади та США.
Політизація	Берлінська Олімпіада 1936 р. стала елементом нацистської пропаганди.
Комерціалізація	Професійні ліги, квитки, реклама, зростання ролі спортивних зірок.

10. Запитання після уроку 38

1. Назвіть основні течії модернізму, розглянуті в §34.

- 2.** Чим абстракціонізм відрізнявся від сюрреалізму?
- 3.** Які дві великі театральні тенденції виділяє підручник?
- 4.** Що таке джаз і де він виник?
- 5.** Чому радіо змінило музичну культуру?
- 6.** Чому Голлівуд став центром світового кіно?
- 7.** Які фільми Ч. Чапліна називає підручник?
- 8.** Назвіть основні риси масової культури.
- 9.** Що таке мюзикл?
- 10.** Як Олімпіада 1936 р. була використана в політичних цілях?

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 39. Практичне заняття № 8

Мета. На основі §33-35 проаналізувати моральний вимір наукового прогресу, нові мистецькі течії, масову культуру та зв'язок спорту з політикою.

Основа: §35, с. 206. Підручник пропонує короткі історичні есе та дебати про науку, творчість Сальвадора Далі, масову культуру і спорт.

Завдання 1. Моральний вимір наукових досягнень

Напишіть коротке есе: «Наука є засобом для досягнення блага: чи завжди технічний прогрес працює на користь людині?» Використайте не менше чотирьох прикладів із §33.

Завдання 2. Альберт Ейнштейн

Складіть інтелект-карту: теорія відносності - квантові ідеї - Нобелівська премія - еміграція до США - позиція щодо фашизму і ядерної зброї.

Завдання 3. Винаходи українців

Ім'я	Галузь	Досягнення	Вплив
Ігор Сікорський	_____	_____	_____
Сергій Корольов	_____	_____	_____
Юрій Кондратюк	_____	_____	_____

Завдання 4. «Реальність нереального»: Сальвадор Далі

Поясніть, чому сюрреалісти зверталися до сновидінь і підсвідомості. Опишіть, як «Сталість пам'яті» відповідає цій ідеї, не переказуючи зміст картини буквально.

Завдання 5. Впізнай мистецький напрям

Опис	Напрямок
Геометричний аналіз форми, кілька точок зору	_____
Відмова від предметного зображення	_____
Яскраві «дикі» кольори	_____
Світ сновидінь і підсвідомого	_____
Емоційна напруга і виразність форми	_____
Поєднання мистецтва з технікою та промисловими матеріалами	_____

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Практичне заняття № 8 - продовження. Масова культура і спорт**Завдання 6. Масова культура: деградація смаку чи демократизація мистецтва?**

Підготуйте по три аргументи на кожну позицію. Аргументи мають спиратися на доступність кіно, радіо і музики, комерційність культурного продукту, стандартизацію жанрів і можливість поширення високоякісних творів на масову аудиторію.

«Деградація смаку»	«Демократизація мистецтва»
1. _____	1. _____
2. _____	2. _____
3. _____	3. _____

Завдання 7. Кіно як головне масове мистецтво

Складіть п'ять причин, чому саме кіно у 1920-1930-х роках стало одним із наймасовіших видів мистецтва.

Завдання 8. Чарлі Чаплін

На прикладі двох фільмів поясніть, як образ «маленької людини» давав змогу поєднувати комедію з критикою суспільства.

Завдання 9. Спорт і політика

Порівняйте проголошені цілі олімпійського руху з використанням Олімпіади 1936 р. у Берліні нацистською пропагандою. Сформулюйте висновок про те, чи може спорт бути «поза політикою».

Завдання 10. Дебати за цитатою Ніколи Тесли

Тема: «Ми будуємо, щоб руйнувати... Наш поступ уперед відзначено спустошенням». Підготуйте аргументи «за» і «проти», використовуючи матеріал про транспорт, зв'язок, медицину, ракетну техніку та воєнне застосування наукових досягнень.

Завдання 11. Підсумковий продукт

Створіть таблицю «1920-1930-ті роки: десять змін, без яких сучасне повсякденне життя було б іншим». Кожен пункт має містити: винахід / явище - сферу життя - конкретну зміну для людини.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Урок 40. Узагальнення і тематичне оцінювання

Формат. Спочатку - швидке повторення, потім тестові завдання, робота з поняттями, хронологією та розгорнута відповідь. Матеріал охоплює уроки 33-39.

1. Швидка хронологія

Дата	Подія
1 вересня 1939	Напад Німеччини на Польщу - початок війни.
22 червня 1941	Напад Німеччини та її союзників на СРСР.
7 грудня 1941	Напад Японії на Перл-Харбор.
1 січня 1942	Декларація Об'єднаних Націй.
1942-1943	Сталінградська битва - перелом на Східному фронті.
літо 1943	Курська битва.
6 червня 1944	Відкриття Другого фронту в Нормандії.
8 травня 1945	Капітуляція Німеччини.
26 червня 1945	Підписання Статуту ООН.
6 і 9 серпня 1945	Атомні бомбардування Хіросіми і Нагасакі.
2 вересня 1945	Капітуляція Японії - завершення війни.
1927	«Співак джазу» - символ переходу до звукового кіно.
1936	Олімпіада в Берліні, використана нацистською пропагандою.

2. Поняття, які треба знати

Поняття	Коротко
«дивна війна»	Пасивний період бойових дій на Західному фронті після вересня 1939 р.
антигітлерівська коаліція	Союз держав, що боролися проти країн «Вісі».
ленд-ліз	Американська система матеріального постачання союзників.
Другий фронт	Бойові дії західних союзників у Західній Європі з 6 червня 1944 р.
«новий порядок»	Нацистський окупаційний режим.
рух Опору	Боротьба населення окупованих країн проти загарбників.

Поняття	Коротко
Голокост	Систематичне переслідування і знищення євреїв нацистами та їхніми союзниками.
колабораціонізм	Співпраця з окупаційною владою.
масова культура	Популярна культура широкої аудиторії, тісно пов'язана з масовими комунікаціями.
джаз	Музична форма, що виникла у США як синтез африканської та європейської культур.
мюзикл	Музично-сценічний жанр, що поєднує музику, драму й хореографію.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА**Тематичне оцінювання. Частина I -
тест (12 балів)**

Оберіть одну правильну відповідь. Кожне завдання - 1 бал.

1. Друга світова війна почалася:

А) 23 серпня 1939 Б) 1 вересня 1939 В) 3 вересня 1939 Г) 22 червня 1941

2. «Дивною війною» називають:

А) бої в Африці Б) пасивність на Західному фронті 1939-1940 В) війну СРСР з Фінляндією Г) війну в Тихому океані

3. Напад на Перл-Харбор відбувся:

А) 7 грудня 1941 Б) 1 січня 1942 В) 6 червня 1944 Г) 8 травня 1945

4. Декларацію Об'єднаних Націй підписано:

А) 1939 Б) 1940 В) 1942 Г) 1945

5. Другий фронт у Західній Європі відкрито:

А) 1941 Б) 1942 В) 1943 Г) 1944

6. Систематичне знищення євреїв у роки війни називають:

А) аншлюс Б) Голокост В) колабораціонізм Г) ленд-ліз

7. Звання «Праведник народів світу» пов'язане з:

А) військовими перемогами Б) рятуванням євреїв під час Голокосту В) дипломатією Г) науковими відкриттями

8. Капітуляція Німеччини підписана:

А) 8 травня 1945 Б) 26 червня 1945 В) 6 серпня 1945 Г) 2 вересня 1945

9. Статут ООН підписано:

А) 1943 Б) 1944 В) 26 червня 1945 Г) 2 вересня 1945

10. Теорію відносності пов'язують з ім'ям:

А) Н. Бора Б) А. Ейнштейна В) І. Павлова Г) Г. Форда

11. Форма музики, що виникла в США як синтез африканської та європейської культур:

А) опера Б) джаз В) символізм Г) кубізм

12. Олімпіада, використана нацистською пропагандою, відбулася в Берліні у:

А) 1924 Б) 1928 В) 1932 Г) 1936

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Тематичне оцінювання. Частина II - встановлення відповідності (8 балів)**13. Установіть відповідність: дата - подія (4 бали)**

Дата	Подія
1. 22 червня 1941	А. Капітуляція Японії
2. 6 червня 1944	Б. Напад Німеччини на СРСР
3. 8 травня 1945	В. Відкриття Другого фронту
4. 2 вересня 1945	Г. Капітуляція Німеччини

14. Установіть відповідність: поняття - визначення (4 бали)

Поняття	Визначення
1. Ленд-ліз	А. Співпраця з окупаційною владою
2. Колабораціонізм	Б. Масова популярна культура
3. Масова культура	В. Матеріальні поставки США союзникам
4. Сюрреалізм	Г. Мистецтво, орієнтоване на підсвідомість і сновидіння

15. Хронологічна послідовність (4 бали)

Розташуйте події: А) Курська битва; Б) Перл-Харбор; В) відкриття Другого фронту; Г) напад на Польщу.

16. Відкрита відповідь (до 6 балів)

Оберіть одне питання й дайте відповідь обсягом 10-15 речень:

- Чому Голокост є не лише історією єврейського народу, а й моральним уроком для всього людства?
- Який внесок антигітлерівської коаліції у перемогу над державами «Вісі»?
- Як наука, техніка й масова культура 1920-1930-х років змінили повсякденне життя людей?

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Відповіді для викладача. Урок 36 - практичне заняття № 7

Завдання 1. Хронологія

1 вересня 1939 - напад на Польщу; 22 червня 1941 - напад Німеччини на СРСР; 7 грудня 1941 - Перл-Харбор; 1 січня 1942 - Декларація Об'єднаних Націй; 1942-1943 - Сталінградська битва; 6 червня 1944 - Другий фронт; 8 травня 1945 - капітуляція Німеччини; 6 серпня 1945 - Хіросіма; 2 вересня 1945 - капітуляція Японії.

Завдання 2. П'ять етапів

1) 1.09.1939-21.06.1941; 2) 22.06.1941-листопад 1942; 3) листопад 1942-грудень 1943; 4) січень 1944-травень 1945; 5) травень-вересень 1945. Ключові події - відповідно до таблиці уроку 33.

Завдання 3. Групування держав

Антигітлерівська коаліція: США, Велика Британія, СРСР, Франція та ін. **Держави «Вісі» та союзники:** Німеччина, Італія, Японія, Румунія, Угорщина, Словаччина, Хорватія; Фінляндія воювала проти СРСР на боці Німеччини, хоча мала особливий статус у системі союзників. **Нейтральні:** Швеція, Швейцарія, Ірландія.

Завдання 4. Поняття - орієнтири

Поняття	Орієнтовне визначення
«дивна війна»	Період пасивних дій на Західному фронті після оголошення війни Німеччині.
антигітлерівська коаліція	Союз держав проти Німеччини, Італії, Японії та їхніх союзників.
ленд-ліз	Матеріальні поставки США союзникам.
Другий фронт	Відкриті 6 червня 1944 р. бойові дії західних союзників у Західній Європі.
«Велика трійка»	Рузвельт, Черчилль, Сталін як лідери США, Великої Британії та СРСР.
«новий порядок»	Нацистський окупаційний режим.
рух Опору	Боротьба населення окупованих країн проти загарбників.
колабораціонізм	Співпраця з окупаційною владою.
Голокост	Систематичне переслідування і винищення євреїв нацистами та союзниками.

Поняття	Орієнтовне визначення
Праведники народів світу	Неєвреї, які рятували євреїв під час Голокосту, ризикуючи собою.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Відповіді для викладача. Практичне заняття № 7 - продовження**Завдання 5. Причина - подія - наслідок**

Подія	Орієнтовний наслідок
Перл-Харбор	Вступ США у війну; глобалізація конфлікту; посилення антигітлерівської коаліції.
Декларація Об'єднаних Націй	Політичне оформлення широкої коаліції держав проти «Вісі».
Сталінград / Курськ	Перехід стратегічної ініціативи до антигітлерівської коаліції.
Нормандія	Створення масштабного Західного фронту проти Німеччини.

Завдання 6. Статистика Праведників

Чотири найбільші показники в таблиці підручника: Польща - 6 863; Нідерланди - 5 669; Франція - 4 056; Україна - 2 619. Пояснення мають враховувати чисельність єврейського населення до війни, масштаби й тривалість окупації, форми нацистського терору, географію Голокосту, можливості переховування, діяльність підпілля та особливості документування рятувальників.

Завдання 7. Корчак

Очікуються: теза про гуманізм і відповідальність; приклад особистої солідарності; розуміння гідності людини; зв'язок із Голокостом; висновок про моральний вибір навіть у ситуації крайнього насильства.

Завдання 8. Передумови Голокосту

Антисемітизм - створював соціальне підґрунтя ворожнечі; расова ідеологія - оголосила євреїв «ворогом»; тоталітарна держава - дала апарат примусу; війна й окупація - створили простір для масового насильства; байдужість і співпраця частини населення - полегшували реалізацію злочинної політики.

Завдання 9-10

Опір: саботаж, підпільна преса, розвідка, партизанська боротьба, допомога переслідуваним. **Колабораціонізм:** адміністративна, політична, військова, поліцейська або економічна співпраця з окупантами. У дискусії важлива аргументація, а не лише «правильна» позиція.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Відповіді для викладача. Дипломатія, суди та наслідки

Завдання 11. «Велика трійка»

Лідер	Орієнтир відповіді
Ф. Рузвельт	Мобілізація ресурсів США, координація союзників, формування післявоєнної системи та ООН.
В. Черчілль	Збереження опору Великої Британії, координація з США і СРСР, стратегія війни в Європі та Середземномор'ї.
Й. Сталін	Керівництво СРСР у війні на Східному фронті, вимога Другого фронту, участь у переговорах про післявоєнний устрій.

Завдання 12. Конференції

Конференція	Рік	Орієнтир
Тегеранська	1943	Другий фронт, координація операцій, перші великі домовленості «трійки».
Ялтинська	1945	Завершення війни, Німеччина, ООН, участь СРСР у війні проти Японії.
Потсдамська	1945	Післявоєнне управління Німеччиною, демілітаризація, денацифікація, репарації.

Завдання 13. Міжнародні процеси

Нюрнберг - керівники нацистської Німеччини; Токіо - японські керівники. Категорії: злочини проти миру, воєнні злочини, злочини проти людяності. Значення: принцип персональної міжнародної відповідальності.

Завдання 14. Наслідки

Демографічні: десятки мільйонів загиблих, поранених, переміщених осіб. **Економічні:** руйнування міст, промисловості, транспорту, сільського господарства. **Політичні:** поразка «Вісі», посилення США і СРСР, зміна кордонів, поділ Німеччини в подальшому. **Морально-правові:** усвідомлення масштабів Голокосту, міжнародні трибунали, розвиток міжнародного права, створення ООН.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Відповіді для викладача. Практичне заняття № 8**Завдання 1. Моральний вимір науки**

Учень має показати подвійність прогресу: електрифікація, антибіотики, транспорт, зв'язок і побутова техніка підвищували якість життя, але ті самі фізика, хімія, ракетна й авіаційна техніка могли використовуватися для війни та масового руйнування.

Завдання 2. Ейнштейн

Основні опори: теорія відносності; квантові праці; Нобелівська премія 1921 р.; еміграція до США після приходу нацистів; антифашистська позиція; занепокоєння проблемою ядерної зброї.

Завдання 3. Українські винахідники

Ім'я	Галузь	Досягнення
І. Сікорський	Авіація	Проект і випробування гелікоптера VS-300.
С. Корольов	Ракетна техніка	Організація досліджень реактивного руху, майбутня ракетно-космічна техніка.
Ю. Кондратюк	Космонавтика / ракетобудування	Теоретичні розробки траєкторій та космічних польотів.

Завдання 4-5. Мистецтво

Сюрреалізм звертається до підсвідомості, снів та ірраціональних образів. Відповідність напрямів: геометричний аналіз - кубізм; безпредметність - абстракціонізм; «дикі» кольори - фовізм; сні - сюрреалізм; емоційна виразність - експресіонізм; техніка й матеріали - конструктивізм.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Відповіді для викладача. Масова культура, кіно і спорт

Завдання 6. Масова культура

Аргументи критики: стандартизація, комерційність, орієнтація на прості сюжети, можливість маніпуляції. **Аргументи на користь демократизації:** доступність мистецтва для мільйонів, розвиток нових жанрів, міжнародний культурний обмін, поява якісних творів для широкої аудиторії.

Завдання 7. Чому кіно стало масовим

- відносно доступна ціна перегляду;
- можливість тиражувати одну стрічку для багатьох міст і країн;
- видовищність і поєднання різних мистецтв;
- технічні новинки - звук, колір, спецефекти;
- система зірок і зрозумілі жанри;
- зв'язок із рекламою та міським дозвіллям.

Завдання 8. Чаплін

Орієнтир: «Малюк», «Золота лихоманка», «Вогні великого міста», «Нові часи». Важливо показати, що комічна форма співіснує з темами бідності, самотності, механізації, нерівності та гідності «маленької людини».

Завдання 9. Спорт і політика

Олімпійський рух декларував мирне міжнародне змагання, але Берлінська Олімпіада 1936 р. була використана нацистським режимом для пропаганди. Висновок: великі спортивні події можуть мати політичний вимір, навіть якщо їхні ідеали проголошують надполітичність.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Ключ до тематичного оцінювання**Частина I**

№	Відповідь
1	Б
2	Б
3	А
4	В
5	Г
6	Б
7	Б
8	А
9	В
10	Б
11	Б
12	Г

Частина II**13.** 1-Б, 2-В, 3-Г, 4-А.**14.** 1-В, 2-А, 3-Б, 4-Г.**15.** Г → Б → А → В.**Критерії відкритої відповіді**

Бал	Критерій
1-2	Є окремі правильні факти, але слабкі зв'язки й висновок.
3-4	Правильна теза, 3-4 доречні факти, базові причинно-наслідкові зв'язки.
5	Чітка структура, не менше п'яти фактів, коректні поняття, аргументований висновок.
6	Повна, логічна й доказова відповідь; учень порівнює явища, пояснює причини й наслідки та формулює самостійний висновок.

ТЕМА 7. ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА**Підсумок теми 7. Швидке повторення****1. Друга світова війна - 12 опорних фактів**

1. 1 вересня 1939 р. - початок війни нападом Німеччини на Польщу.
2. 1939-1940 рр. - «дивна війна» на Заході.
3. 22 червня 1941 р. - напад Німеччини на СРСР.
4. 7 грудня 1941 р. - Перл-Харбор; вступ США у війну.
5. 1 січня 1942 р. - Декларація Об'єднаних Націй.
6. 1942-1943 рр. - Сталінград і початок докорінного перелому.
7. 1943 р. - Курська битва і Тегеранська конференція.
8. 6 червня 1944 р. - Другий фронт у Нормандії.
9. 8 травня 1945 р. - капітуляція Німеччини.
10. 26 червня 1945 р. - Статут ООН.
11. 6 і 9 серпня 1945 р. - Хіросіма й Нагасакі.
12. 2 вересня 1945 р. - капітуляція Японії.

2. Війна проти людини

- «новий порядок» - терор, расова дискримінація, пограбування, примусова праця;
- рух Опору - політична, інформаційна, гуманітарна й збройна боротьба;
- Голокост - систематичне переслідування і знищення євреїв;
- Праведники народів світу - люди, які рятували євреїв, ризикуючи собою;
- Нюрнберг і Токіо - утвердження міжнародної кримінальної відповідальності.

3. Наука, техніка, культура

- фізика: Планк, Бор, Ейнштейн, Дірак, Чедвік, Фермі;
- медицина: антибіотики, нові діагностичні методи;
- техніка: електрифікація, конвеєр, автомобіль, авіація, ракети, радіо, телебачення, звукове кіно;
- мистецтво: абстракціонізм, кубізм, фовізм, експресіонізм, конструктивізм, сюрреалізм;
- музика: блюз і джаз;
- кіно: Голлівуд, Чарлі Чаплін, звук і колір;
- масова культура: тиражованість, доступність, комерційність;
- спорт: олімпійський рух, професіоналізація, політичне використання Берлінської Олімпіади 1936 р.

Фінальний висновок. Тема 7 поєднує дві сторони першої половини XX ст. З одного боку - світ пережив найруйнівнішу війну, Голокост і небачений масштаб насильства. З іншого - наука, техніка й культура швидко розширювали можливості людини. Саме ця суперечність робить питання моральної відповідальності за використання знань і державної влади одним із головних уроків епохи.